

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه ریزی آموزشی و درسی

ویژه داوطلبان آزمون کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی
و دانشجویان رشته علوم تربیتی

تألیف:

دکتر محسن فرمehنی فراهانی

عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

تابستان ۱۳۸۴

فرم‌هینی فراہانی، محسن، ۱۳۴۲
برنامہ ریزی آموزشی و درسی ویژه داوطلبان آزمون: کارشناسی ارشد
رشته علوم تربیتی و دانشجویان رشته علوم تربیتی / تالیف محسن
فرم‌هینی فراہانی. -- تهران: جہاد دانشگاہی، واحد تهران، انتشارات،
۱۳۸۴.

ISBN: 964 - 8171 - 59 - 9

۲۵۶ ص. جدول.

فہرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامہ: ص. ۲۵۶.

۱. دانشگاهها و مدارس عالی -- ایران -- آزمونها. ۲. برنامہ ریزی
آموزشی - آزمونها و تمرینها (عالی). ۳. برنامہ ریزی درسی --
آزمونها و تمرینها (عالی). الف. جہاد دانشگاہی. واحد تهران. انتشارات
ب. عنوان.

۳۷۸/۱۶۶۴

ب ۴ ف/۲۳۵۳ LB

۱۱۹۸۳-۸۴ م

کتابخانہ ملی ایران

- نام کتاب: برنامہ ریزی آموزشی و درسی ○ مولف: دکتر محسن فرم‌هینی فراہانی
○ طراح جلد: مریم نوروزنیا ○ لیتوگرافی: آپرنگ
○ چاپ: شرکت آثار برتر چاپ ○ نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۸۴ ○ شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه ○ قیمت: ۲۵۰۰ تومان
○ شابک: ۹-۵۹-۸۱۷۱-۹۶۴ ○ ISBN: 964 - 8171 - 59 - 9
○ ناشر: سازمان انتشارات جہاد دانشگاہی شعبہ واحد تهران
○ نشانی: تهران - صندوق پستی ۱۸۶-۱۳۱۴۵
○ تلفن: ۶۶۴۹۵۳۶۸-۶۶۴۱۸۴۹۹
○ تلفن مرکز پخش: ۶۱۱۱۳۳۵۴ تلفکس: ۶۶۴۹۵۶۹۹

بنام خدا

جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران با هدف ارتقاء توانمندیهای عمومی جامعه، گستره وسیعی از آموزشهای عمومی و تخصصی را برگزار می نماید. در این راستا و با توجه به نیاز روز افزون فارغ التحصیلان مقطع کارشناسی برای کسب آمادگی شرکت در آزمون کارشناسی ارشد، بیش از ۱۵ سال است که اقدام به برگزاری دوره های آمادگی آزمون کارشناسی ارشد نموده و تا کنون بیش از ۳۰ دوره را برگزار نموده است.

با توجه به اینکه این دوره ها فقط در تهران برگزار می شود، بر آن شدیم تا با انتشار کتب آموزشی مناسب در این زمینه، امکان بهره مندی کلیه فراگیران را در نقاط مختلف کشور از این آموزشها فراهم آوریم.

هم اکنون تعداد زیادی از کتب تخصصی در این زمینه، توسط همکاران و مدرسین این جهاد در دست تالیف و چاپ می باشد که به یاری خداوند به مرور منتشر شده و در دسترس عموم قرار خواهد گرفت.

همچنین آزمونهای الکترونیکی با استفاده از سیستم پیشرفته در این زمینه طراحی شده است که متقاضیان می توانند برای کسب آمادگی بیشتر جهت شرکت در آزمون، از طریق شرکت در آزمونهای اینترنتی خود را آزموده و نقاط ضعف خود را برطرف نمایند. ارائه سئوالات تستی، شمارش معکوس زمان برای پاسخگویی، بانک سئوالات غنی و نیز آگاهی داوطلب از امتیاز کسب نموده بصورت زنده از خصوصیات این سیستم است که توسط آموزش جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران طراحی شده است. جهت آشنایی بیشتر و بهره مندی از خدمات این سیستم می توانید به آدرس اینترنتی www.cel.ir مراجعه نمایید.

در راستای خدمات آموزشی ذکر شده، کتاب حاضر که توسط جناب آقای دکتر محسن فرمehنیی فراهانی از مدرسین دوره های آمادگی آزمون کارشناسی ارشد این جهاد و با تلاش و پیگیری همکارانمان در جهاد دانشگاهی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تهران فراهم آمده است، تقدیم علاقمندان می گردد. ضمن تشکر از مولف گرامی کتاب، خواهشمند است هر گونه نظر و پیشنهاد خود را در این زمینه به آدرس الکترونیکی Education@Jahat.Ir ارسال فرمایید.

سیدعزیز آشنا

معاون آموزشی جهاد دانشگاهی

دانشگاه تهران

مقدمه مولف

در سال های اخیر در راستای سیاست گسترش تحصیلات تکمیلی به تعداد گرایشهای رشته علوم تربیتی به ویژه در سطح کارشناسی ارشد افزوده شده است و سال به سال نیز به سیل مشتاقان به تحصیل در این رشته افزوده می شود. در این میان یکی از دروس مهم و تاثیرگذار برای قبولی در رشته های مختلف علوم تربیتی، درس برنامه ریزی درسی و آموزشی است. این درس برای قبولی در رشته های برنامه ریزی درسی و برنامه ریزی آموزشی، ضریب ۳ و برای رشته های مدیریت آموزشی، آموزش بزرگسالان و تکنولوژی آموزشی ضریب ۲ دارد.

به منظور دستیابی دانشجویان گرامی به یک منبع مطمئن و قابل اعتماد در این زمینه، نگارنده مجموعه حاضر را که حاصل سالها تدریس در دانشگاه و همچنین تدریس در کلاس های آمادگی کارشناسی ارشد می باشد، تهیه کرده است. از ویژگیهای این اثر این است که در ابتدای هر فصل "دورنمای" آن آمده است که نگاهی کلی و گشتالتی به مباحث طرح شده در فصل در قالب کلمات و جملات کلیدی است، سپس محتوای هر فصل به شکل منظم و دسته بندی شده در قالب طرح شبکه مغزی به نحوی ارائه شده است که یادگیری و به خاطر سپاری مطالب را افزایش دهد. در انتهای هر فصل سئوالات کارشناسی ارشد دولتی و آزاد طی سالهای مختلف (۷۲ تا ۸۴) مربوط به همان فصل همراه با پاسخنامه آمده است. تعدادی از سئوالات که در سالهای قبل جزء سئوالات امتحانی نبوده است ولی از اهمیت برخوردار است تحت عنوان سئوالات "نگارنده" ارائه شده است.

این کتاب علاوه بر یک منبع مطمئن برای آزمون کارشناسی ارشد، می تواند به عنوان منبع درسی برای درس «مقدمات برنامه ریزی درسی و آموزشی» و «اصول برنامه ریزی درسی» و «اصول برنامه ریزی آموزشی» در مقطع کارشناسی نیز مورد استفاده قرار گیرد، چرا که متناسب با سرفصل این دروس و شامل آخرین مطالب و مباحث روز در این زمینه می باشد.

در انتها لازم است مراتب تشکر و قدردانی خود را از مسئولان جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، به ویژه جناب آقای محمدعلی گودرزی (مدیر محترم جهاد دانشگاهی دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی) و جناب آقای سیدرفیع موسوی (مسئول آموزش جهاد دانشگاهی دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی) و آقای رضا حاجی بیگلرکه زحمت تایپ اثر حاضر را متقبل شده اند ابراز دارم و توفیق انجام خدمات فرهنگی و علمی بیشتر برای ایشان از خداوند متعال خواستارم.

با آرزوی توفیق برای کلیه دانش پژوهان
دکتر محسن فرمehینی فراهانی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

♦ فصل اول: مفهوم شناسی

۱۶.....	تعریف برنامه ریزی
۱۶.....	مفاهیم مستتر در برنامه ریزی
۱۸.....	تعریف برنامه ریزی آموزشی
۱۹.....	دیدگاه مخالفان و موافقان برنامه ریزی آموزشی
۲۰.....	تعریف برنامه ریزی درسی
۲۱.....	تعریف برنامه ریزی توسعه
۲۱.....	مفهوم توسعه
۲۱.....	شاخص های توسعه
۲۳.....	سؤالات فصل اول
۲۹.....	پاسخنامه فصل اول

♦ فصل دوم: پیش بایست های برنامه ریزی آموزشی

۳۲.....	تعریف نظام آموزشی
۳۳.....	الگوی سه عنصری نظام آموزشی
۳۴.....	الگوی پنج عنصری نظام آموزشی
۳۴.....	سطوح سه گانه برنامه ریزی آموزشی
۳۶.....	فعالیت های عمده برنامه ریزی آموزشی
۳۸.....	سؤالات فصل دوم
۴۱.....	پاسخنامه فصل دوم

♦ فصل سوم: تاریخچه برنامه ریزی آموزشی

۴۵.....	مراحل برنامه ریزی آموزشی
۴۷..	دوره های برنامه ریزی آموزشی در کشورهای صنعتی بین سالهای ۱۹۴۵ تا ۱۹۷۰
۴۸.....	مشکلات برنامه ریزی آموزشی در کشورهای در حال رشد
۹.....	تاریخچه برنامه ریزی آموزشی در ایران
۵۰.....	سؤالات فصل سوم

پاسخنامه فصل سوم	۵۲
------------------	----

◆ فصل چهارم: مبانی تهیه و تنظیم برنامه

تصمیم گیری در برنامه ریزی آموزشی	۵۴
مدلهای مختلف حوزه امکانات	۵۴
انواع مقذورات و محدودیت های آموزش و پرورش (انواع منابع و موانع)	۵۶
تهیه برنامه آموزشی	۶۰
فعالیت های تعیین راهبردهای آموزشی	۶۰
قسمت های مختلف یک برنامه	۶۱
سؤالات فصل چهارم	۶۲
پاسخنامه فصل چهارم	۶۵

◆ فصل پنجم: سطح مختلف هدف های آموزش و پرورش

آرمان های جهانی (فراملی)	۶۸
آرمان های ملی	۶۹
رسالت و ماموریت	۶۹
وظایف پاره سیستم ها	۷۰
مقاصد اجرایی	۷۰
هدف های درسی	۷۱
سؤالات فصل پنجم	۷۲
پاسخنامه فصل پنجم	۷۶

◆ فصل ششم: انواع برنامه ریزی (برنامه ریزی آموزشی)

برنامه ریزی از نظر زمان	۷۸
برنامه ریزی از نظر حیطه و دامنه عمل	۷۸
برنامه ریزی از نظر چگونگی عمل	۸۰
برنامه ریزی از نظر تمرکز و عدم تمرکز	۸۰
محاسن نظام آموزشی متمرکز	۸۱
معایب نظام آموزشی متمرکز	۸۱
محاسن نظام آموزشی غیر متمرکز	۸۱
معایب نظام آموزشی غیر متمرکز	۸۲

۸۲.....	نمونه های از برنامه ریزی درازمدت
۸۲.....	آمایش سرزمین
۸۲.....	برنامه ریزی استراتژیک
۸۴.....	سئوالات فصل ششم
۸۸.....	پاسخنامه فصل ششم

◆ فصل هفتم: اصول برنامه ریزی آموزشی

۹۰.....	اصول مقدماتی برنامه ریزی آموزشی
۹۰.....	اصول عمومی برنامه ریزی آموزشی
۹۲.....	اصول متمم برنامه ریزی آموزشی
۹۵.....	سئوالات فصل هفتم
۹۹.....	پاسخنامه فصل هفتم

◆ فصل هشتم: روش های برنامه ریزی آموزشی

۱۰۲.....	روش تقاضای اجتماعی
۱۰۳.....	روش نیروی انسانی
۱۰۶.....	روش هزینه - فایده یا نرخ بازده
۱۰۹.....	سئوالات فصل هشتم
۱۱۵.....	پاسخنامه فصل هشتم

◆ فصل نهم: دورنمای مدل های اقتصادی و پیش بینی کننده برنامه ریزی آموزشی

۱۱۸.....	مدل های اقتصادی برنامه ریزی آموزشی
۱۱۸.....	مدل برآورد نیروی انسانی
۱۱۹.....	مدل کراتین برکن - باس
۱۱۹.....	مدل های برنامه ریزی آموزشی از نظر مبنای ریاضی
۱۲۰.....	مدل های پیش بینی کننده و تشریح کننده
۱۲۱.....	سئوالات فصل نهم
۱۲۳.....	پاسخنامه فصل نهم

◆ فصل دهم: تشخیص کژیها و کاستیهای نظام آموزشی

زمینه های تشخیص در برنامه ریزی آموزشی	۱۲۶
انواع کارآیی	۱۲۷
ابزار تشخیص	۱۲۷
محاسبه نرخ ها	۱۲۷
محاسبه نسبت ها	۱۲۹
سئوالات فصل دهم	۱۳۱
پاسخنامه فصل دهم	۱۳۵

◆ فصل یازدهم: استفاده از شاخص ها در برنامه ریزی آموزشی

شاخص و ویژگی های آن	۱۳۸
موارد کاربرد شاخص ها	۱۳۸
شاخص های اجزای متشکله نظام آموزشی	۱۳۹
شاخص های درون داد نظام آموزشی	۱۳۹
شاخص های فرایند نظام آموزشی	۱۳۹
شاخص های برون داد نظام آموزشی	۱۴۰
شاخص های مرتبط با شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی	۱۴۰
سئوالات فصل یازدهم	۱۴۱
پاسخنامه فصل یازدهم	۱۴۳

◆ فصل دوازدهم: نیازسنجی فصل مشترک برنامه ریزی آموزشی و

درسی

تعاریف مختلف از نیاز	۱۴۶
اهداف نیازسنجی	۱۴۷
فنون (روش های) نیازسنجی	۱۴۸
رابطه نیازسنجی با برنامه ریزی آموزشی و درسی	۱۴۹
گام های اساسی نیازسنجی	۱۵۱
شبه نیازسنجی	۱۵۱
سئوالات فصل دوازدهم	۱۵۲
پاسخنامه فصل دوازدهم	۱۵۴

◆ فصل سیزدهم: مفهوم برنامه درسی و تاریخچه برنامه ریزی درسی

تعاریف مختلف از برنامه درسی از صاحب نظران.....	۱۵۷
بعضی از مفاهیم از برنامه درسی.....	۱۵۸
تاریخچه برنامه ریزی درسی.....	۱۵۹
مهندسی برنامه درسی.....	۱۶۰
سئوالات فصل سیزدهم.....	۱۶۱
پاسخنامه فصل سیزدهم.....	۱۶۴

◆ فصل چهاردهم: مبانی برنامه ریزی درسی

مبانی فلسفی برنامه ریزی درسی.....	۱۶۶
مبانی اجتماعی و فرهنگی برنامه ریزی درسی.....	۱۶۹
مبانی روان شناختی برنامه درسی.....	۱۷۰
سئوالات فصل چهاردهم.....	۱۷۱
پاسخنامه فصل چهاردهم.....	۱۷۳

◆ فصل پانزدهم: عناصر و انواع برنامه درسی و مراحل آن

عناصر برنامه درسی.....	۱۷۷
سطوح تصمیم گیری در برنامه درسی.....	۱۷۸
انواع برنامه درسی.....	۱۷۹
مراحل برنامه ریزی درسی.....	۱۸۰
سئوالات فصل پانزدهم.....	۱۸۳
پاسخنامه فصل پانزدهم.....	۱۸۶

◆ فصل شانزدهم: آماده سازی رئوس برنامه درسی: مشخص کردن هدف های برنامه درسی

سطوح هدف ها.....	۱۸۸
منابع تعیین اهداف.....	۱۸۹
اصول تعیین اهداف.....	۱۹۰
حیطه های هدف.....	۱۹۰

بیان اهداف	۱۹۱
سئوالات فصل شانزدهم	۱۹۲
پاسخنامه فصل شانزدهم	۱۹۴

♦ فصل هفدهم: آماده سازی رئوس برنامه درسی: انتخاب محتوای برنامه درسی

تعریف محتوا	۱۹۷
دیدگاه های اساسی در انتخاب محتوا	۱۹۸
ضوابط عملی برای انتخاب محتوا	۱۹۸
معیارهای انتخاب محتوا	۱۹۸
ملاک های انتخاب محتوا در برنامه ریزی درسی	۱۹۹
شیوه های عرصه مطالب (محتوا) از نظر واکنش	۲۰۰
مسائل اساسی در سازماندهی محتوای برنامه درسی	۲۰۰
الگوهای سازماندهی محتوای برنامه درسی	۲۰۱
شیوه های سازماندهی محتوای برنامه درسی	۲۰۷
سئوالات فصل هفدهم	۲۱۰
پاسخنامه فصل هفدهم	۲۱۵

♦ فصل هیجدهم: آماده سازی رئوس برنامه درسی: انتخاب راهبردهای یاددهی - یادگیری

روش های تدریس	۲۱۹
انواع مدل ها	۲۱۹
روش های تدریس سنتی و معمولی	۲۲۲
روش های تدریس جدید (آموزش انفرادی)	۲۲۳
الگوهای تدریس	۲۲۳
سئوالات فصل هیجدهم	۲۲۵
پاسخنامه فصل هیجدهم	۲۲۷

♦ فصل نوزدهم: تهیه و تدوین وسایل آموزشی و سازماندهی آن

سازماندهی مواد آموزشی	۲۳۰
برنامه ریزی افقی و عمودی در برنامه ریزی درسی	۲۳۲

۲۳۴	سؤالات فصل نوزدهم
۲۳۷	پاسخنامه فصل نوزدهم

♦ فصل بیستم: نظارت و ارزشیابی در برنامه ریزی درسی

۲۴۱	کنترل کیفیت برنامه درسی
۲۴۱	ارزشیابی و تعریف مختلف از آن
۲۴۲	انواع ارزشیابی از نظر زمان اجرا
۲۴۲	کارکردهای ارزشیابی
۲۴۳	جنبه های اساسی در ارزشیابی از برنامه درسی
۲۴۳	الگوهای ارزشیابی
۲۴۶	ارزیابی تکوینی (به ویژه در مورد مواد و وسایل آموزشی)
۲۴۷	داده های مورد استفاده در ارزیابی تکوینی
۲۴۸	سؤالات فصل بیستم
۲۵۳	پاسخنامه فصل بیستم

۲۵۵ منبع ♦